

skupnost. Tudi preobrazena jezikovna krajina je vplivala na življenje »rimastov«, od tedaj dalje so v javnem življenju le težka shajali brez slovenščine. Na ta način so vzporedna življenja italijanske in slovenske družbe prihajala izraziteje do izraza. Priseljenci in priseljenke iz drugih jugoslovanskih republik so zlasti v istrska mesta vnesli tudi srbohrvaščino, makedonščino in druge jezike. Čeprav je bil ta segment prebivalstva na deklarativni ravni dobrodošel, veljali so za »brate«, pa je preostalo prebivalstvo nanje in na njihov jezik gledalo vzvišeno. Tudi v tem primeru se do danes ni veliko spremenilo.

Med pripovedovanjem o gradnji povojne Istre je avtorica postavila pod vprašaj zelo razširjene zgodbe o »šopu ključev«, ki simbolizirajo široke možnosti prišlekov pri izbiri zapuščenih stanovanj. Spomnila je tudi na katastrofalne higienske razmere, ki so vladale v teh stanovanjih, in na podobo povsem izpraznjenih istrskih vasi. Novo prebivalstvo je v prostoru zaživelo po svoje. Niso se identificirali z do tedaj prevladujočo arhitekturno tradicijo, z ribištvom ter drugimi kulturnimi in materialnimi izrazi nekdanjega prebivalstva, italijansko dediščino so

zato prepuščali propadu. Po besedah raziskovalke lahko v tem primeru zavračanja znakov identifikacije govornimo celo o simbolnem nasilju.

Kot kontrapunkt temu si je skušalo slovensko prebivalstvo krajino prisvojiti na svoj način, med drugim z dediščenjem, na primer vnosom kranjske folklore in vneto promocijo slovnično pravilne slovenščine. Obenem je krajina dobivala tipične poteze, značilne za socialistični režim, s katerimi se je do neke mere identificirala tudi zadnja skupina priseljencev iz drugih jugoslovanskih republik. V splošnem pa je bila usoda slednjih podobna usodi italijanskih prebivalcev, iz javnega prostora in pogovorov o dediščini so bili izločeni. V zadnjih letih se je sicer situacija nekoliko spremenila. Beneška dediščina, ki jo Italijani in Italijanke smatrajo za svojo, je dobila več veljave – tozadevno je zgovoren primer piranske Benečanke, ki je bila iz rdeče prebarvana v izvirno, belo barvo.

Če povzamem, na svoji poti k razumevanju tišine je dala Katja Hrobat Virloget besedo sicer neslišanim posameznicam in posameznikom. Njihove zgodbe je spretno soočala z nacionalnimi narativi in s splošnim

zgodovinskim dogajanjem, s čimer je pokazala na večplastnost, zavozlanost in nacionalno odbiranje, ki spremljajo zgodovino eksodusa in povojne Istre. Knjigo odlikujeta širina in nezamejenost, bralcu pa omogoča, da v njej najde sporočilo zase.

Ravno odprtost pa je tista, ki pri bralstvu zbujata tudi določeno nelagodje. Nekateri si ob branju želimo zadnje pike, na več mestih hrepenimo po raziskovalki, ki bi se dvignila nad življenjske zgodbe, potegnila črto med fikcijo in resničnostjo, podala zaključke in opozorila na potencial imaginarnega. Jasno, vsi imajo pravico deliti svoje spomine, ki pa vendar nikdar niso zgolj del individualnega sveta malega človeka, ki ga je posrkalo kolesje zgodovine, ampak tudi sami priročen in nevaren instrument, ki lahko privede do novih konfliktov. In drugače, zgodb malega človeka ni možno popolnoma ločiti od politike danes in jutri, ki se mestoma kaže v nevarnih obrisih. Obenem bi avtorica ravno s tem knjigi odvzela njeno edinstvenost, empatijo, spravljivost, svobodo, pri sebi pa prekinila intimne vezi, ki jih je v času etnografske raziskave stkala s sogovornicami in sogovorniki.

JERNEJ MLEKUŽ: *ABCČČ migracij*.

Založba ZRC (Moj zvezek), Ljubljana 2021, 158 str.

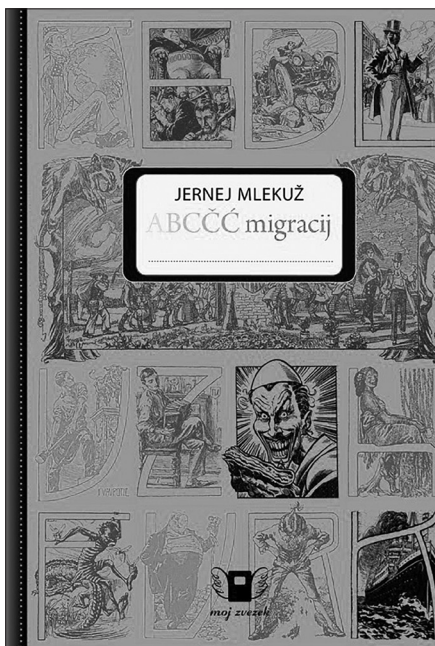
Pri Inštitutu za izseljenstvo in migracije ZRC SAZU je v zbirki Moj zvezek izšla dokaj neobičajna knjiga *ABCČČ migracij* kulturologa in geografa dr. Jerneja Mlekuža, avtorja več študij na temo migracij in izseljenstva. Avtor svoje delo označi za nekakšen abecednik, kar ni daleč od resnice, in pripiše razlago Slovarja slovenskega knjižnega jezika, da je priročnik za začetno, osnovno spoznavanje določenega področja. Temu ustrezno snov razvr-

šča po geslih, kot so »Biti migrant«, »Poti migrantov«, »Kultura in migracije«, »Ekonomske migracije«, »Spol in migracije«, »Zgodbe in migracije«, »Združevanje migrantov« ... Sprašuje se, kdo so migranti, predvsem pa, kaj pomeni biti migrant. Migracije označi za odklon, kot anomalijo od sreče, blaginje in drugih reči, h katerim večinoma neuspešno teži človeška vrsta. To v svojem za strokovno delo dokaj nenavadnem, a slikovitem in duhovitem jeziku

ponazori s primerjavo: »Če ne bi stopil opičnjak na nevarna savanska tla, bi še zmeraj zobali sladko sadje v prijetni senci varnih krošenj. In če se ne bi prvi migranti odpravili na dolgo in neznano pot, bi še vedno bežali pred levi. Nikoli ne bi slišali Devete simfonije, se igrali s pokemoni in se jezili na gin tonik brez ledu« (notranjost platnice).

Človeški rod se je zaradi najrazličnejših razlogov selil ali preseljeval v vseh časih in s seboj prenašal tako pozitivne

* Milan Vogel, univ. dipl. etnolog in prof. slovenščine, upokojeni komentator v kulturni redakciji Dela; mavcmilan@gmail.com. Besedilo je bilo v zvočni obliki predvajano 29. novembra 2021 na 3. programu Radia Slovenija v oddaji S knjižnega trga, za katero je bilo prvotno tudi napisano. Tu ga objavljamo z malenkostnimi spremembami.

kot negativne posledice. Mlekuž ugotavlja, da so migracije zelo kompleksen in raznovrsten pojav. Po njegovih besedah »vključujejo, združujejo, mešajo, spreminjajo, dodajajo, oplajajo, razbijajo [...] ekonomske, politične, družbene, demografske, kulturne, ekološke, jezikovne [...] pojave, vidike«. Je pa seveda vse kaj drugega biti begunec iz Sirije, kjer »namesto javne razsvetljave razsvetljujejo plameni bomb« (str. 11), kot biti migrant z imuniteto na tujem veleposlaništvu. Ob tem se ne sprašuje le o *homo sapiensu*, marveč tudi o *homo politicusu*, o vlogi medijev pri obravnavi migracij ali beguncev, o nacionalizmu in rasizmu. Pomembna avtorjeva ugotovitev je tudi, da migracije niso nikoli končane. Pri tem med drugim navaja slovenske

povratnike iz Argentine, med katerimi so bili tudi predsednik vlade, kardinal in eden najboljših poznavalcev nogometa. Eden od ljudi, ki so se naselili v Sloveniji, pa pravi, da mu izraz »povratnik« nikakor ne ustreza, saj ni nikoli šel iz Slovenije: »Sem rojen v Argentini in sem prišel v Slovenijo kot domovino mojih starih staršev« (str. 79). To so seveda ekstremni primeri, a avtor ne prezre tudi vračanja delavcev iz tujine na stara leta.

V abecedniku migracij je seveda mogoče najti še marsikatero drugo geslo, predvsem pa ga popestrijo različne zgodbe, saj Mlekuž zapiše, da so migracije stkane iz vsemogočih zgodb. Nič manjše teže pa nima slikovno gradivo, od razglednic in ilustracij do stripov.

CLIFFORD GEERTZ: *Interpretacija kultur*.

Založba Aristej (zbirka Dialogi; 19), Maribor 2019, prevod Božidar Kante in Vesna Debeljak, 474 str.

činov preživljanja vsakdana, izšlo pomembno antropološko delo Clifforda Geertza *Interpretacija kultur*, ki še leta po prvi izdaji preizprašuje pomembna vprašanja o človeku, njegovem duhu in kulturi. Dejstvo, da slovenski prevod dela, ki je bilo v angleščini izvirno izdano leta 1973, izhaja 46 let kasneje, kaže na vitalnost in relevantnost zapsanega. Po prvi izdaji se je Geertzovo ime neizogibno zapisalo na seznam antropoloških teoretikov, čeprav je bil v tem času že uveljavljen profesor in aktiven raziskovalec. *Interpretacija kultur* ni delo, v katerem bi Geertz primarno želel predstaviti in pojasniti svojo teorijo. Gre za izbor esejev, ki jih je Geertz med svojimi raziskavami in delom postopoma objavljaval dobro desetletje prej. Avtor že v predgovoru pojasnjuje, kako ga je urednik prosil za razširjen analitični uvod k izboru esejev, da bi predstavil svoje splošno stališče. Geertz deloma šaljivo najprej

prizna, da ni vedel, da bi ga imel, a je z »vzratnim redom stvari – najprej napišeš in potem ugotoviš« (str. 8) napisal prvo poglavje, »Zgoščeni opisi: k interpretacijski teoriji kulture«. Pri tem si je izposodil pojem »zgoščen opis« (orig. *thick description*), ki ga je leta 1949 prvič uporabil angleški filozof Gilbert Ryle za opis, ki poleg površinskega opazovanja človeškega dejanja obsega tudi podrobnosti in kontekst celotne opazovane situacije. Prevajalec v opombi navaja, da celoten izraz predstavlja trd oreh tudi za prevajalce Geertzovega dela v druge jezike. V slovenskem znanstvenem okolju je bilo doslej uveljavljenih več različic prevoda originalnega pojma. Jurij Fikfak govori o »gostem opisu« (Fikfak 2004); Dan Podjed uporablja izraz »izdaten opis« (Podjed 2011); Rajko Muršič se je nagibal k izrazu »gostobesedni opis« (Muršič 2011). Med nastajanjem prevoda je Muršič

Pri založbi Aristej je leta 2019, tik preden nas je epidemija nenadoma po vsem svetu vrgla v iskanje novih na-

* Ivana Drakulić, doktorska študentka, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo; ivana.drakulicova@gmail.com.